

Rusės vaizdinys Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne

Veslava Čižik-Prokaševa

Lietuvių kalbos institutas, Vilnius / Institute of the Lithuanian Language, Vilnius, Lithuania

El. paštas veslava.prokaseva@lki.lt

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3005-0338>

<https://ror.org/011v22a28>

Santrauka. Straipsnio tikslas – remiantis atrinkta medžiaga, aprašyti rusės vaizdinį. Struktūrinį požiūrį derinant su kognityviniu išnagrinėti 1 327 Dabartinės lietuvių kalbos teksto grožinės ir negrožinės literatūros bei publicistikos tekstų sakiniai. Paaiškėjo, kad rusų moters vaizdinys šiame tekstyne pristatomas visapusiškai: apie rusės kalbama fiziniu, charakterio, ideologiniu, religiniu, socialiniu, buitiniu, veiklos, lokaliu aspektais. Išnagrinėjus medžiagą, paaiškėjo, kad rusės tekstyne vaizduojamos labiau teigiamai, rasta labai mažai neigiamų atsiliepimų. Dažniausiai jos pristatomos kaip geros sportininkės, kaip kitus mokantis ir gydantis asmuo, kaip asmuo, kuriantis ir perteikiantis meną.

Reikšminiai žodžiai: rusės vaizdinys, grožinė literatūra, negrožinė literatūra, publicistika, lietuvių kalbos tekstynas

The Image of a Russian Woman in the Modern Lithuanian Language Textbook

Summary. The aim of this article is to describe the image of a Russian woman in the Corpus of Contemporary Lithuanian Language. Combining a structural and cognitive approach, 1327 fiction, non-fiction and journalistic texts were analyzed. It has been established that the image of a Russian woman in these texts is presented comprehensively: Russian women are discussed in terms of physical, character, ideological, religious, social, domestic, activity, and local aspects. The physical appearance of Russians is not widely discussed, but it has been established that they do not have any distinctive features.

The character, nature, behavior, and feelings of Russians are described in 232 sentences. The *Corpus* elaborates extensively about the activities of Russian women (405 sentences), and shows what they enjoy doing. Their social status is also richly illustrated, with the texts highlighting Russian cooperation, their recognition and appreciation (269 sentences). The *Corpus* examples also show that there are Russians who are less respectful of moral norms and may commit crimes. Some of the sentences show that Russian women are religious, they work hard, but are often abused.

The research showed that Russian women are portrayed in texts more positively, with very few negative responses. They are most often presented as good athletes, as a person who teaches and heals others, as a person who creates and conveys art, and as amiable, kind, sincere, caring, strong women.

Keywords: Russian woman, fiction and non-fiction, journalism, Corpus of Contemporary Lithuanian Language

Received: 2025-02-18. Accepted: 2025-06-03

Copyright © 2025 Veslava Čižik-Prokaševa. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Образ русской женщины в Корпусе современного литовского языка

Аннотация. Цель статьи: на основе отобранного материала проанализировать и описать образ русской женщины в литовском языке. Было проанализировано 1327 предложений из художественных, научно-популярных и публицистических текстов корпуса современного литовского языка с опорой на когнитивный и структурный подходы. Образ русской женщины представлен в текстах комплексно: он вобрал в себя оценки характера, физиологию, вид деятельности, а также идеологический, религиозный, социальный, бытовой и локальный аспекты.

Анализ источников показал, что русские женщины в текстах представлены в основном положительно, отрицательных отзывов обнаружено крайне мало. Чаще всего они представлены как хорошие спортсменки, как учащие и лечащие других женщины, артистичные, создающие и передающие художественную красоту.

Ключевые слова: русская женщина, художественная литература, научно-популярная литература, публицистика, корпус современного литовского языка

Įvadinės pastabos

Rusai – lietuvių etniniai kaimynai. Lietuvos dabartinėje teritorijoje pirmieji rusai apsigyveno 14 amžiuje. 17 a. 8 dešimtmetyje Lietuvos Didžiojoje Kuni-gaikštystėje įsikūrė sentikių, atsikėlusių iš Rusijos dėl religinių persekiojimų. Rusų Lietuvoje ėmė daugėti 1795 m., kai Lietuva buvo prijungta prie Rusijos imperijos. 19 a. pabaigoje rusų kolonistai valdė 20 proc. Lietuvos stambių dvarų. Po Antrojo pasaulinio karo rusų Lietuvoje dar padaugėjo¹. 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyvena daugiau kaip 141 tūkstantis rusų². Jie gyvena visoje šalies teritorijoje, bet daugiausia Vilniuje, Klaipėdoje, Kaune ir Visagine.

Kaip žinoma, žmonės gyvenime nuolat susiduria su kitų tautų stereotipais, jie veikia įvairias veiklos sritis. Dėl šios priežasties skirtingų sričių mokslininkai nuolat tiria stereotipus, stebi jų kaitą. Tokiais atvejais dažniausiai naudojama charakteristikų sąrašais, remiamasi sociologiniais metodais, įvairiomis apklausomis. Tačiau šie metodai dažniausiai nėra patikimi, nes net nebandoma nustatyti, ar respondentas turi pakankamai bendravimo su kitataučiais patirties³. Objektivesnių rezultatų galime tikėtis tada, kai tyrimo objektas yra tekstiniai naratyvai: „raktas į kultūros ir realybės, minties ir asmenybės pažinimą glūdi kalboje“ [Niebrzegowska-Bartmińska 2020, 51].

Šiame straipsnyje remiantis empirine medžiaga, kuri buvo rinkta iš Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centre sudaryto Da-

¹ Plačiau žr. <https://www.vle.lt/straipsnis/rusai/> (žiūrėta 2025-02-10).

² Plačiau žr. <https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-ir-bustu-surasymai1> (žiūrėta 2025-02-10).

³ Pavyzdžiui, Vidmantas Vyšniauskas ir Giedrė Baltrušaitytė ištyrė baigiamųjų klasių moksleivių požiūrį į lenkus. Jie nustatė, kad nemaža dalis respondentų yra neigiamai nusiteikę lenkų tautybės žmonių atžvilgiu, tačiau, kaip paaiškėjo, net 68 proc. respondentų nepažįsta nė vieno lenko [Vyšniauskas, Baltrušaitytė 2015, 97].

bartinės lietuvių kalbos tekstyno (toliau – DLKT)⁴, trumpai aprašomi *rusų moterų* bruožai. Tyrimui pasirinkti ne tik DLKT publicistikos, bet ir grožinės bei negrožinės literatūros tekstai. Kaip žinoma, publicistikos tekstai ypač svarbūs žodžių semantinei analizei, „nes laisvoje spaudoje galima rasti įvairiausių nuomonių, pasvarstymų ir komentarų apie tiriamąjį objektą. Be to, publicistika daro žmonėms didžiulę įtaką, formuoja sampratą apie tautines vertybes – jas iškelia arba sumenkina“ [Rutkowska, Smetona, Smetonienė 2017, 34]. Be to, publicistika daug greičiau atspindi visuomeninio ir politinio gyvenimo pokyčius [žr. Cidzikaitė 2007, 47 ir ten cituojamą literatūrą]. Semantiniams tyrimams svarbi ir grožinė bei negrožinė literatūra: remiantis surinktais prisiminimais galima atkurti pasakotojų patirtis, įsitikinimus ir nuomones, „tik skirtingos rūšies duomenys leidžia atskleisti palyginti visą ir objektyvų pasaulio objekto vaizdą“ [Abramowicz, Bartmiński, Chlebeda 2009, 342⁵]. DLKT buvo peržiūrėta per 23 tūkstančius sakinių. Iš viso analizei atrinkti 1 327 informatyvūs sakiniai ne tik su žodžio *rusė* įvairiomis vienaskaitos ir daugiskaitos linksnių formomis, bet ir su žodžių *rusaitė*, *rusiukė*, *ruskė*, *ruskelė*, *ruselė*⁶ įvairiomis formomis, taip pat su konstrukcijomis *rusų + mot. g. žodis* (pvz., rusų poetė, rusų sportininkė ir pan.). Kadangi tyrimas apima tik dalinį aprašą, susijusį su tekstiniais šaltiniais, o neapima kitų duomenų (pvz., eksperimentinių, gautų anketuojant, leksikografinių), straipsnyje kalbama apie vaizdinį, o ne apie stereotipą ar konceptą, kurie paprastai suvokiami plačiau⁷. Nagrinėjant sakinius, pradžios tašku imama struktūrinė semantika. Struktūrinis požiūris derinamas su kognityviniu, einama nuo žodžio reikšmės kaip kalbos vieneto turinio, atsirandančio iš žinojimo, kas pavadinama tuo kalbos vienetu, prie sakinio prasmės, kuri priklauso komunikacijos sferai ir yra pasakymų (predikacijos) rezultatas [Gudavičius 2011, 117]. Analizuojami ne atskiri žodžiai, o ištisi sakiniai: nustatoma, kokia svarbi informacija apie ruses perteikiama visu sakiniu, kaip per konkretaus žodžio semantiką ir jo ryšius su kitais žodžiais, reikšmėmis, konotacijomis, asociacijomis sukuriama aukščiausia pakopa – prasmė. Šiam tikslui pasiekti naudojami aprašomasis analitinis ir semantinės analizės metodai. Siekiant patikimumo ir objektyvumo naudojamas ir statistinės analizės metodas. Dažniausiai tiriant kitataučių ar savo tautos įvaizdžius

⁴ Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt>.

⁵ Cituojama iš [Niebrzegowska-Bartmińska 2020, 53].

⁶ Pasakytina, kad DLKT sakinių su šiais žodžiais pateikiama mažai, o tyrimui atrinkta dar mažiau: pasirinkti tik tie sakiniai, kuriuose kontekstas rodo vienokį ar kitokį požiūrį į rusų tautybės merginą ar moterį, remtis vien žodžio semantika būtų klaidinga. Pvz., sakinyje – *Sakiau, kad... ruskės tos į mano namus nevedžiotum...* akivaizdus žmogaus nusistatymas prieš merginą, bet negalime žinoti, ar šį nusistatymą lėmė merginos savybės, ar vien jos tautybė. O sakinyje *Ruskės vargo nebijo, o kas vargo nebijo, kas pats ano yra kandęs, – tas ir kitąjį žmogų gali atjausti* kontekstas rodo, kad, nepaisant neigiamą konotaciją turinčio žodžio *ruskė* pavartojimo, sakinyje apie ruses atsiliepiama teigiamai.

⁷ Šių sąvokų apibrėžimus žr. [Bartmiński 2020, 28–29; Niebrzegowska-Bartmińska 2020, 49–50; Vaičiulytė-Semėnienė et al 2022, 16–17].

nagrinėjamos tik vyriškos giminės lekšemos, o moterų įvaizdžiai lieka nuošaly. Šiuo požiūriu šis straipsnis yra inovatyvus.

Taigi straipsnio tikslas – aprašyti, koks *rusės* vaizdinys glūdi DLKT tekstuose. Keliami tokie uždaviniai: 1) atlikti išrinktų sakinių semantinę analizę ir juos suklasifikuoti; 2) trumpai pristatyti iki šiol atliktų panašių tyrimų rezultatus; 3) aptarti rusės skirtingais aspektais; 4) nustatyti, kokie rusų moterų bruožai yra ryškiausi ir dažniausiai minimi, kas joms būdinga, kuo jos išsiskiria; 5) remiantis tuo nustatyti, koks rusų moterų vaizdinys slypi DLKT tekstuose.

Lietuvoje buvo atlikta nemažai socialinių tyrimų. Nustatyta, kad Lietuvos dienraščiuose rusai „tampa tarsi viena iš daugelio koegzistuojančių tautinių grupių“ [Beresnevičiūtė, Nausėdienė 1999, 71–72]; kalbėjimas apie rusus nukreipiamas į išorę, į dvišalius Lietuvos ir Rusijos santykius, akcentuojant Lietuvoje gyvenančių rusų lojalumą Rusijai [Auškalnienė 2006, 55–56]; dažniausiai rusai vaizduojami kaip politiškai „nepatikimi“, jie suvokiami kaip atstovaujantys Rusijai, o reali Lietuvoje gyvenančių rusų socialinė situacija, blogėjanti padėtis darbo rinkoje nėra aptariamoms [Beresnevičiūtė, Frėjutė-Rakauskienė 2006, 28–29]; kalbama apie politiką, o ne apie Lietuvos rusus, kas rodo, kad rusų stereotipas nėra visai aiškus, o Lietuvos rusai greičiausiai yra nepastebimi ir Lietuvoje nematomi [Madsenas 2006, 61].

Atlikta ir nemažai etnopsichologinių apklausų. Audronė Avidonienė ir Remigijus Bistrickas [1991, 11–13] nustatė, kad ruso stereotipas gana prieštaringas: lietuviai apibūdino rusus neigiamai, žydai – teigiamai, lenkai – ir neigiamai, ir teigiamai. Lietuviai apibūdino rusus kaip žemos kultūros, tingius, šovinistus, girtuoklius, tėvynės nemylinčius klajoklius. Anot Inijos Trinkūnienės [2000, 72–73], ruso paveikslas lietuvių sąmonėje – vienas prieštaringiausių. Vyraujantys komunikabilumą liudijantys bruožai disonuoja: atviraširdis, draugiškas rusas dažnai virsta agresyviu, įžūliu „vyresniu broliu“. Dalia Senvaitytė [2004, 126–127] teigia, kad ryškus rusų bruožas – girtuoklystė. Taip pat jiems esąs būdingas tingumas. Jos apklaustieji taip pat pažymėjo rusų draugiškumą, nuoširdumą, linksmumą, komunikabilumą. Svetlanos Ryžakovos ir Marijos Zavjalovos [2004, 20–22] tyrimo metu paaiškėjo, kad lietuviai įsivaizduoja rusus kaip tamsiaplaukį, žemą, nepatenkintą dykūną (nuo visiško nuskurėlio iki milijonieriaus). Iš charakterio įvertinimo dažniausiai buvo paminėti girtuoklystė, kalbumas / plepumas / réklumas, draugiškumas, atvirumas, linksmumas, nemandagumas, tinginystė, piktumas, kvailumas. Vita Petrušauskaitė [2013, 185–187] nustatė, kad rusai kaip galimi kaimynai iš esmės vertinami palankiai, kad per tirtus penkerius metus 41 proc. lietuvių nuomonė apie rusus pagerėjo, su rusais kaimynystėje nenorėtų gyventi tik 5,1 proc. apklaustųjų, o su jais dirbti nenorėtų tik 6 proc.

Laima Anglickienė [2006, 198–211] tyrė kitataučius folklore. Ji nustatė, kad folklore rusai tarp lietuvių turėjo prastą reputaciją, sentikiai – geresnę.

Rusai dažnai rodomi vagiais, jie daug keikiasi, nėra geri vedybiniai partneriai; kaip ir daugelis kitų svetimtaučių, jie laikyti burtininkais. Rusams taip pat priskiriamas atvirumas ir karštumas, o istorinėse dainose jiems netgi rodoma nemažai simpatijos ir užuojautos. Dalia Cidzikaitė tyrė kitataučius prozoje. Autorė teigia, kad „lietuvių prozoje įsitvirtina laukinio, barbaro, tamsaus, žiauraus, žemos kultūros ir menko išsilavinimo, alkoholiko ruso įvaizdis“ [Cidzikaitė 2007, 111].

Šį etnonimą tyrė ir kalbininkai. Pasak Silvijos Papaurėlytės-Klovienės [2010, 4–5], „pasakymu *rusiškas charakteris* gali būti apibendrintos įvairios žmogaus savybės, o *rusiška siela* labiau orientuota žmogaus paprastumui, atvirumui pabrėžti“, kuris neatsiejamas nuo emocionalumo ir nuoširdumo. Neigiamo vertinimo sulaukia rusų patriotizmas, nacionalizmas, šovinizmas, taip pat rusiška tvarka, kuri greičiausiai nusako jos nebuvimo bei „gali būti suvokiama ir kaip paprasčiausio aplaidumo eufemizmas“. Aurelija Gritėnienė [2022, 593–594] nustatė, kad DLKT rusų vaizdinys yra nevienaprasmis. Apie rusų tautos būdą kalbama teigiamai: jie nuoširdūs, paprasti, atviri, emocingi, turintys didelę, plačią sielą. O rusų kariai, kariuomenė ir valdžia dažniausiai vertinami neigiamai.

Toliau bus pristatyta, koks požiūris į rusų moteris matomas DLKT. Rusės bus aptartos fiziniu, charakterio⁸, ideologiniu, religiniu, socialiniu, buitiniu, veiklos ir lokaliniu aspektais. Pažymėtina, kad nepavyko nubrėžti griežtų ribų tarp visų šių aspektų, nes kai kurie sakiniai galėtų būti priskirtini keliems aspektams. Dar pridurtina, jog straipsnyje dėl apimties reikalavimų pateikta mažai pavyzdžių, tačiau kiekvienas nurodytas rusės apibūdinimas turi tą bruožą patvirtinančių pavyzdžių tekstyne.

Rusės vaizdinio aspektai DLKT

Fizinis aspektas

Apie rusių išvaizdą tyrimui atrinktuose sakiniuose labai plačiai nekalbama. DLKT sakiniai rodo, kad kai kuriems žmonėms rusų moterų išvaizdos tipažas yra lengvai atpažįstamas, nors, kaip rodo tekstyno medžiaga, jos ir neturi jokių išskirtinių bruožų. Rusės savo išvaizda labai skiriasi: šviesiaplaukės, baltais plaukais, blondinės, šatenės, tamsiaplaukės; mėlynakės, žaliaakės, rudakės, pilkaakės. Rusių būna apskritaveidžių, baltaveidžių, senutės – raukšlėtais veidais. Joms būdinga plati kerinti šypsena (1). Dažniausiai tekstyne minimos rusės gražuolės (2, 57). Taip pat rusės apibūdinamos kaip „egzotiškos, įstabios, efektingos (3), žavios, simpatiškos“.

⁸ Kadangi psichologinis ir psichosocialinis aspektai yra labai artimi, dažnai susipina, jie straipsnyje aptariami viename skyrelyje *Charakterio aspektas*.

- (1) [...] *storulė virėja („striapucha“, kaip čia ją vadino) Niura, kiekvienam, – kam „na žir!..“ – papilnėti, o kam „na chudobu!..“ – suliesėti linkėdama, – drėbė iš to katilo į gatavai rankose laikomą dubenėlį po samtuką aitrai geltonos sorų košės ir – net būtinai kiekvieną plačia kerinčia rusės kaimietės šypsena nuliejusi [...]*
- (2) *Štai atvyko netoli į vienoje saloje vykstantį teniso turnyrą gražioji rusė Ana Kurnikova, bet jos nepažįstu...*
- (3) *Meilė efektingai rusaitėi iš modelių agentūros Hermanui kainavo labai daug ir gana liūdnai baigėsi, todėl jam irgi tereikėjo ramios, bet malonios kompanijos.*

Pasitaikė ir pora kitokių apibūdinimų: nebjauri (4) ir nesimpatiška (5). Vieną kartą kaip minusas įvardijamas rusių pomėgis dažytis. Tačiau dažniau pasitebima, kad pasidažiusios rusės atrodo labai efektingai.

- (4) *Mano akys pro staktą spėjo pagauti salono kampą: prie veidrodžio stovėjo susivėlusiu rusė – basa, su plačiu sarafanu – stovėjo ir šukavosi. Nebjauri. Šviesiaplaukė.*
- (5) *„Eurosport“ transliuoja, kaip simpatiška slovakų tenisininkė D. Hantuchova (lietuviškai būtų Rankšluostaitė) lupa nesimpatišką rusę.*

Išvaizdos paveikslą papildė ir rusių kūno aprašymai. Tokių pavyzdžių mažai, tačiau paaiškėja, kad rusės būna įvairaus kūno sudėjimo: storos (1), stambios, kresnos, raumeningos, lieknos, džiūsnos (24), aukštos, žemos. Tekstyne ne kartą minimos rusės, turinčios didžiules krūtis.

Charakterio aspektas

Daug tekstyne sakinių aprašo rusių artimus santykius su kitais žmonėmis. Šiuose sakiniuose rusės vaizduojamos kaip geraširdės moterys (6), kurios yra pilnos užuojautos ir gerumo (7), linkinčios kitiems sėkmės ir gėrio. Jos rūpinasi kitais, padeda ir globoja juos (8), išrūpina dokumentus, priglaudžia nelaimėję ir vargę, gelbsti kitiems gyvybę, užstoja ir gina kitus (9). Aplinkiniai pastebi, kad rusės yra puikios, nuostabios bei šaunios moterys. Jos nuoširdžios (10) ir labai mielos, malonios (11), mandagios ir draugiškos, dėkingos už pagalbą.

- (6) *Naktį praleidau stotyje, paskui kasose išsimaldavau, kad pakeistų bilietą ankstesniam laikui. Geraširdei rusei manęs pagailo, buvau sutinusi nuo ašarų, ji pamanė, jog baisi nelaimė ištiko.*
- (7) *Sunkvežimis pajuda. Atsisukau į namus paskutinį kartą. Ir vėl matau ją, pribėgusią jau prie kito lango. Ji žegnoja mus rusišku kryžiumi. Ir tą rusės Motinos žvilgsnį, kupiną užuojautos ir gerumo, Jos palaiminimą aš išsivežiau kaip vienintelį talismaną į savo vienintelį erškėčių kelią.*
- (8) *Tą vardą tėvai skyrė garbei vienos senutės rusės, vardu Nadežda, kuri padėjo mūsų šeimai Sibire apsiginti nuo bado. Ypač globojo Nada nėščią mano motiną [...].*

- (9) *Sąmonę ji atgavo ligoninėje: buvo įskelti šonkauliai, lūžęs blauzdos kaulas, sutinęs veidas. Jaunutė šviesiaplaukė rusė gydytoja stebėjosi: „Kokią teisę jie turi mušti? Juk jūs tik sulaikyta. Net sankcijos areštui nėra. Aš pasistengsiu – daugiau nebemuš.“*
- (10) *Grįžo šlovingai ant sumauto tanko, nieko nesiskiriančio nuo traktoriaus, nuo stalineco į Maskvą, ir čia viena nuoširdi, kaip tik rusės būna, krito jam ant kaklo!.. Ir sudie, Nemunėli!*
- (11) *Patikusią merginą kviečiu pašokti. Jei sutinka – pašokam, paskui paimu už parankės, pasodinu, padėkoju, paklausiu, ar galėsiu dar pakviesti. Rusės atsako: „Su malonumu“, o lietuvaitės nutaiso rūgščią miną.*

Kaip rodo tekstyno medžiaga, rusių būna energingų (12), temperamentingų, emocingų (13), linksmų bei optimisčių. Jos šypsosi, entuziastingai džiūgauja, žv ygauja, juokiasi, dainuoja. Taip pat esama tylių, nuolaidžių ir švelnių, nuolankių, griežtų ir rimtų, rūščių, kontroliuojančių savo emocijas (14).

- (12) *Linksma, energinga, simpatinga rusiukė retam kuriam nepatiko.*
- (13) *Ar skiriasi Rusijos ir Lietuvos aukštuomenė? – Taip. Rusai paprastesni, nuoširdesni, emocingesni. Man labai patiko rusės. Stebėjaisi, kai įžymybės neslėpė simpatijų, šokčiojo nuo savo kėdžių ir šaukė „Bravo!“*
- (14) *Į pergale rusė reagavo ramiai: nebuvo tomis akimirkomis merginoms įprastų džiaugsmo ašarų, – pasakojo Jurgita Jurkutė.*

Jos pasižymi drąsa, ryžtu, pasitikėjimu savimi. Nepabūgsta net vyrų (15). Rusėms nesvetimas kuklumas, sąžinė (16), jos orios, išdidžios. Tekstyno duomenimis, rusės pasižymi tvirtu charakteriu: jos žino, ko nori (17), yra nepriklausomos, stiprios, principingos ir atkaklios, išskirtinės individualybės. Dėl gerų savybių rusėms lengva nuoširdžiai bendrauti, jos tampa kitų artimos ir geriausios draugės (18), bičiulės.

- (15) *Konflikte dalyvavo 8 Rusijos ir 7 Afganistano piliečiai, įsitarščiačius vyrus mojudama šlepete bandė mušti ar išskirti rusė.*
- (16) *Viena rusė per televizorių, netikinti, sako: bet sąžinę turiu, o sąžinė yra vidinis Dievas...*
- (17) *Beje, rusės tiesmukiškesnės, pasako, ko nori. Lietuvės labai rimtos ir drovios, mažiau juokiasi.*
- (18) *Fotodeliais pasirinkau savo geriausias drauges lietuvaitę Dalią, rusę Tamarą ir nencę Galią Abrikosovą.*

Vyrams rusės atrodo karštos, šelmiškos. Jos labai žavi vyrus (19), yra populiarnesnės nei kitų tautybių moterys. Jos geidžiamos kaip žmonos (20). Vyrams rusės įkvėpimo šaltinis, jų mūza (21). Jos tampa poezijos, paveikslų, filmų, baletų (22), jų sapnų herojėmis.

- (19) *Aš žinau, kad jam patinka Maskvoje, ypač jį žavi rusų moterys.*
- (20) *Taip prieš pusantrų metų Anglijoje per pratybas atsitiko ir vokiečiui Torsenui Vidmanui iš Frankfurto prie Maino – jam į akis įkrito rusė Oksana Nikiforova. Torsenas išsiskyrė su savo ankstesniąja partnere, panoro šokti su Oksana ir gyventi Maskvoje.*
- (21) *Rusė Jelena Djakonova tapo Dali mūza ir visų, netgi susijusių su pinigais, reikalų tvarkytoja.*
- (22) *Spektaklio estetika ir stilistika Vilniaus žiūrovams pažįstama – jau kelerius metus jie gausiai lanko pirmąją Eifmano choreodramą Raudonoji Žizel, sukurtą pagal garsios rusų balerinos Olgos Spesivcevos biografiją.*

Tekstyne rasta mažai sakinių, vaizduojančių ruses neigiamai. Tai pavieniai teiginiai. Anot tekstyne, rusė gali būti išsiblaškiusi, nepaslaugi, grubi (23), melagė, versti pasielgti nesąžiningai. Jos gali paimti kitų daiktus (24), neįtikti tuo, kad derasi, net būti apvadintos raganomis ir kaltinamos vyro išprieivartavimu (25).

- (23) *Vykom troleibusu, spūstis baisinga, o čia dar tokia rusė su krepšiais įlipo, braunasi priekin ir kad sušuks: Padvintes, skoty, tam dachriena miesta!*
- (24) *Matydama, kad Alė nenusileidžia, ji atėmė iš jos seną, vos ne iki skylių nudėvėtą jos motinos rankinuką, prasegė jį ir ėmė naršyti plonais lyg voro kojos pirštais. Alė supigo iš įtūžio, kas ji tokia, toji džiūsna rusė, kad ima ne savo rankinę?*
- (25) *[...] į salę atėjo ir kelios ruskelės⁹. Kiek prisimenu, Lukas tą naktį grojo tik lėtus valsus ir tango, nes miestiečių buvo susirinkę daugiau nei kaimo jaunimo. Aišku, be vynelio neapsieita. O kur vynas, ten ir nuodėmė. Išėjusį parūkyti Luką tos dvi papūgos nusitempė į šalimais stovintį kluoną ir viena per kitą, viena per kitą, patys suprantate, kokie pyragai buvo žmogui, net nepajutusiam, kaip ant raganų šluotų užsėdo ir nuskrido į vasaros dangų.*

Dažniau tekstyne kalbama apie rusų moterų padorumą. Kaip rodo tekstyne sakiniai, rusės gali susilaukti vaiko ankstyvoje jaunystėje, mylėtis restorano tarnybinėse patalpose (26), traukinio tualete, kai kurios būna laisvai prieinamos. Taip pat jos gali pozuoti erotiniuose žurnaluose. Net 18-oje sakinių kalbama apie parsidavinėjančias ruses (27). Minima ir tai, kad kai kuriose vietovėse rusių prostitučių beveik neliko. Paminėtos ir dvi priežastys, vertusios ruses užsiimti prostitucija: skurdus gyvenimas gimtinėje bei prievarta (28).

- (26) *Rusų manekenė tvirtino turėjusi trumpą romaną su triskart Vimbldono čempionu, su kuriuo susitiko viename Londono barų ir vėliau mylėjosi japonų restorano tarnybinėse patalpose.*
- (27) *„Nadeždos“ darbuotojos konstatuoja, kad seniausias pasaulyje paslaugas teikiančių lenkių Vokietijoje mažėja, daugėja rusių, lietuvių, čekių.*

⁹ Paminėtina, kad rasti trys sakiniai su žodžiu *ruskelė* rodo šio žodžio neigiamą konotaciją.

- (28) *Televizijos laidoje iš nusikaltėlių rankų išlaisvinta rusė Andželika sakė, jog trejus metus Vokietijoje ji išbuvo uždarame, turkams priklausančiame bare, kur buvo mušama ir verčiama verstis prostitucija.*

Ideologinis aspektas

Kaip rodo tekstyno medžiaga, rusės, ištekėjusios už lietuvių, dažnai išlaiko savo kalbą ir tikėjimą, jos ir vaikus auklėja pagal savo įsitikinimus (29), paveiktas būna ir vyras (30). Tačiau yra ir atvejų, kai rusaitės sulietuvėja (31). Kai kurių rusių nacionalizmas pasireiškia agresyvumu kitų atžvilgiu (32), pykčiu, radikalizmu, įsitraukimu į slaptas operacijas. Anot DLKT, kai kurios neatjausdavo, nepritardavo lietuvių vyro idėjiniams darbams. Tačiau yra ir labai palankių lietuviams rusių, kurios mėgsta lietuvių kultūrą, įsitraukia į lietuvių bendruomenės veiklą (33). Rusių nacionalizmas pasireiškia ir nenoru mokytis kitų kalbų (34).

- (29) *Edvardas gerai kalba lietuviškai, bet jo vaikai – jau nė žodžio nemoka (motina – rusė).*
- (30) *1884 m. mokyklos vedėju vis dėlto buvo paskirtas aprusėjęs lietuvis, matematikas Morkūnas, vedęs rusę.*
- (31) *Pasak B. Railos, nebuvo lemta ir didelė, tiesiog „šekspyriška“ sulietuvėjusios rusaitės Veros Sotnikovaitės (vėliau ištekėjusios už H. Radausko) meilė...*
- (32) *Pas Stonkus gyveno ir nuo fronto pasitraukęs Lietuvos aidų žurnalistas bei dvi rusės, vokiečių išvežtos darbams. Vienos jų duktė, dirbanti ūkyje, buvo gana agresyviai nusiteikusi lietuvių atžvilgiu ir laukė ateinant sovietų.*
- (33) *Mūsų šeima, galima sakyti, lietuviška. Nors žmona yra etninė Lietuvos rusaitė, ji labai aktyviai įsitraukė į lietuvių bendruomenės veiklą.*
- (34) *Zuzana slepia mane nuo visuomenės, ji laiko mane savo gėda, nes aš net angliškai nemoku kalbėti. Nesimokiau šios kalbos specialiai – aš esu rusė, kodėl turėčiau suamerikonėti?*

Kaip rodo DLKT medžiaga, rusės drąsiai kovoja už moterų teises: išreiškia norą aktyviai dalyvauti šalies politiniame gyvenime, reikalauja vienodų politinių teisių (35), lygiateisiškumo, kuria sąjungas. Vienas tekstyno sakinytis tiksliai pasakoja, kokia ideologija buvo skiepijama rusų moterims XX a. pirmoje pusėje: moteris privalėjo būti ir namų šeimininkė, ir darbininkė, dalyvauti politiniame gyvenime, o pasirinkimo laisvės visai neturėjo (36). Rusų moterims net buvo įpiršta mintis, kad vyras rodo meilę jai, jeigu kelia prieš ją ranką (37).

- (35) *Per Rusijos-Japonijos karą moterys daug kur pakeičia vyrus; jos tampa sąmoningesnės, ir Rusų moterų teisių sąjunga reikalauja vienodų politinių teisių vyrams ir moterims [...].*

- (36) [...] *dabar šeima yra mažiausia visuomenės ląstelė, o moteris yra ir darbininkė, ir namų šeimininkė. Seksualinė moralė čia – viena griežčiausių; nuo 1936 metais birželio mėnesį priimto įstatymo, kuris buvo dar labiau sugriežtintas 1941 metų birželio 7 dienos įstatymu, abortas buvo uždraustas, skyrybos beveik uždraudžiamos; svetimaui draudė papročiai. Kaip ir visi dirbantieji, rusų moteris labai priklausė nuo valstybės, ji buvo itin susijusi su savo šeima, tačiau ji dalyvauja politiniame gyvenime ir gali oriai jaustis produktyviai dirbdama savo darbą.*
- (37) *Čia randame ir vėliau išpopuliarėjusių istorijų apie rusių moterų norą būti mušamoms – tai turėtų rodyti meilę joms [...].*

Keli tekstyno sakiniai rodo, kad rusų moterims svarbiausia – šeima, kad dėl mylimojo jos pasiruošusios aukotis.

Religinis aspektas

DLKT pavyzdžiai rodo, kad rusės yra religingos. Joms patinka skaityti Šv. Raštą, kalbėtis apie tikėjimą (38). Išgąščio ir mirties akimirkomis jos meldžiasi, o suteikdamos palaiminimą ir linkėdamos geros kloties – žegnoja (7, 39). Pora tekstyno sakinių rodo, kad rusių būna ir netikinčių (16).

- (38) *Tai buvo rusės, atrodė esančios geros moteriškės. Jos labai mėgo pasikalbėti apie tikėjimo dalykus, skaitė Šv. Raštą.*
- (39) *Nuėjo rusės žegnodamos kelių nuo karo, maro ir bado...*

Kalbant apie senesnius laikus, minima, jog rusės kartu su lenkėmis propagavo krikščionybę Lietuvoje (40). O konkretūs sakiniai rodo, kad rusės gali būti skirtingo tikėjimo: dažniausiai stačiatikės (41), dar katalikės (42) ir sentikės (43).

- (40) *Pati krikščionybė ypatingo nepasitenkinimo Mindaugo domene ir Nalšioje nesukėlė: rusių ir lenkių žindyvių išnešiotą lietuvių diduomenė ėjo tipišku sinkretinimo keliu [...].*
- (41) *Nepateisino tėvo lūkesčių ir J. Kozakevičiaus sūnus Ignacas, paprašęs palaiminti jo santuoką su ruse stačiatike Aleksandra.*
- (42) *Pagaliau – būkite pažįstami: Irina Alberty-Ilovajskaja Rusė. Katalikė. Gimė jau emigracijoje.*
- (43) *Lietuvių katalikių ir rusių sentikių skarų skirtumus lėmė konfesiniai ypatumai.*

Socialinis aspektas

Neretai tekstyno sakiniuose nurodoma, kas rusės yra konkrečiam žmogui. Dažnai minima, kad jos yra kažkieno žmonos, pvz., lietuvio (41), žydo, prancūzo ir kt. Tekstyne nurodomi ir giminystės ryšiai: motina, marti, senelė. Rusė gali būti našlė, senmergė, mylimoji, mergina. Taip pat jos yra kaimynės, ben-

dradarbės, pažįstamos, su jomis gyvenama kartu. DLKT kalbama ir apie karo veteranes, pabėgėles, kaimietes, valstietes. Kalbama ir apie rusių praicityje turėtą aukštą socialinę padėtį: rusių būta iš garsių inteligentų šeimų, aristokratių, grafielių, kunigaikštienų, carienų, imperatorių (44).

(44) *Alkove virš židinio kabėjo rusų imperatorienės Jelizavetos portretas, o ant židinio buvo pastatytos žvakidės.*

Tekstų daug pasakojama apie rusų moterų bendradarbiavimą su kitais žmonėmis kultūros srityje: statomi spektakliai, kuriami filmai, rengiami koncertai (45), konkursai; kviečiami aktoriai, rašytojai, poetai (46), baleto atstovai.

(45) *Kaip ir išvakarėse Vilniuje, Kaune viena brangiausiai apmokamų Rostove prie Dono gimusi rusų dainininkė pristatė savo naująją programą „Meilės ašmenimis“.*

(46) *Paskelbta buvo, atvyko garbingi leidėjai. Tiesiai iš Paryžiaus net garsi rusų poetė Natalija Gorbanevskaja, kurios pažintimi didžiuojasi ir Tomas Venclova.*

Pasakojama ir apie pagalbą bei paramą, kurią teikia rusės, jų norą padėti (47). Dėl to rusės pasaulyje sulaukia pripažinimo ir yra vertinamos, pvz., kaip „geriausia, populiarė, ryškiausia (62), žymi, garsi (46), kultinė, talentinga, favoritė, neprotingai mylima (60)“. Jos sulaukia tokių epitetų kaip „žvaigždė, įžymybė, didvyrė, legenda (47), genijus, primadona, imperatorienė“. Rusės sulaukia gėlių, audringų plojimų, joms skiriamos simpatijos, jos yra premijuojamos, apdovanojamos už pasiekimus, jų garbei pavadinami vaikai (8). Jos tampa įvairių konkursų nugalėtojos ar prizininės.

(47) *Meistriškumo kursų Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre vakar pradėjo legendinė rusų balerina Maja Pliseckaja. Kaip sakė teatro generalinis direktorius Julius Andrejevas, šie kursai yra M. Pliseckajos parama teatrui – viešnia juos ves be jokio užmokesčio.*

Tačiau tokios yra ne visos rusės: jos gali siekti savo tikslų nesąžiningai (šešis kartus paminėta, kad rusės vartojo dopingą), neatsižvelgti į įstatymus (po kartą minima, kad užsiima neteisėta prekyba, vagia, sėdi kalėjime, yra teroristė), gali atimti kito gyvybę (48). Paminėtos ir rusės, kurios už gerą atsiųgino blogą (49).

(48) *Rusai atsivarė pastotę, įsimitė Marcinkevičių ir nuvažiavo prie miško. Paėmė Užusienio lavoną, didžiuodamiesi prieš leitenantą, kad jie gerai moka žudyti lietuvius. Marcinkevičius dar buvo gyvas ir bandė atsikelti, tai pastebėjusi rusė med. sesuo smogė su karišku peiliu į nugarą. Moteris, kuri buvo pavaryta į pastotę, suriko jai – ką darai! Ta rusė užsimojo su peiliu ir ant tos moters.*

(49) *O kai atėjo rusai, puolė jiems dėkoti už išvadavimą. Tuojau išsirinko jauniausią karvę ir neatsisveikinusios iškelia į savo kraštą. Taip atsidėjo rusės už prieglaudą.*

Buitinis aspektas

Šiame skyriuje trumpai bus pristatytas rusų moterų kasdienis gyvenimas, parodyta jų asmeninė patirtis, su kuo joms tenka susidurti savo gyvenime. Kaip rodo tekstyno medžiaga, rusės yra labai darbščios. Ne vienas sakinytis rodo, kad jos dirba sunkiai (50) ir nuo ryto iki vakaro. Rusų moterys ne tik atlieka vyrų darbus, bet ir pakeičia juos, kai reikia (51). Viską moka ne tik paprastos, bet ir aukštojo luomo moterys: oligarchų žmonos bei caraitės (52). Keli tekstyno sakiniai rodo, kad rusių namai pasižymi švara, rusės rūpinasi ne tik savo, bet ir kitų švara (53–54). Turtingų rusių moterų buvo anksčiau, esama ir dabar.

- (50) *Tąsyk buvo šienapjūtė, o šienus tę pjauna rusės moterys.*
- (51) *Visiems žinoma, kokį vaidmenį suvaidino rusų moterys paskutiniame kare: jos atliko milžinišką darbą, net ir tose gamybos šakose, kuriose dominavo vyriškos profesijos.*
- (52) *Pasižiūrėjus jų paaiškėjo, kad, pavyzdžiui, anglų princesės auklėjamos labai griežtai: mokomos skalbti, gaminti valgi, siūti. O kaip rusų caraitės? – Lygiai taip pat, neabejokite! Viską, ką jūs išvardijote, irgi kuo puikiausiai moku daryti. Be to, megzti ir siuvinėti...*
- (53) *[...] guldė mane tuose kolūkiuose ant darbščiujų kaimo rusių švariai išplautų ir pušimis kvepiančių grindų, o vaišino arbata su stiklinėn įmestomis keliomis džiovintomis mėlynėmis ir gero kelio palinkėjimais [...].*
- (54) *Apyvendino mus čia pat, tame klube, pusrūsyje. Viename nedideliame kambarėlyje. Drėgname, prastai apšviestame, išklotame senu linoleumu. Čia pat, kitoje patalpėlėje, – ir tualetas, ir mažas dušas. Laimė, viskas švaru iki blizgesio, bet skurdas – kaip namie. Su mumis bendravo, mums valgį patiekdavo, patalynę kas savaitę keisdavo tokia vidutinio amžiaus rusė.*

Anot DLKT, rusės dažnai tampa aukomis ir neteisybių objektais. Minima, kad rusės prievartaujamos (55), mušamos, smaugiamos (56), gąsdinamos. Jos tampa įkaitėmis, šaudymo taikiniais, gali būti suimtos, matė savo tėvų nužudymą. Iš jų yra tyčiojamosi, jos apkalbamos, šmeižiamos bei įžeidinėjamos (57).

- (55) *Valsčiaus stribų vadas Ivanovas išrušino kaimynę, rusę Nadieždą, ant kampo gyveno. Sako, prievarta.*
- (56) *Ir Zacharas, vadelėmis motinos atgrėstas nuo Lungių Alytės, parsivežė gražuolę Latvijos rusę, iš nevilties mušė ją, smaugė ir vaikė basą su vaikais per sniegą apie gryčią.*
- (57) *Rusijos baleriną Anastasiją VOLOČKOVĄ Vakaruose vadina „baleto Kurnikova“ (užuomina į rusų tenisininkę Aną Kurnikovą). Paskui žaliaakę Sankt Peterburgo gražuolę seka ilgas apkalbų ir skandalų pėdsakas. Jos priešai tvirtina, kad Anastasija baleta šoka blogiau nei A. Kurnikova žaidžia tenisą, iš pasileidėliškumo ji scenoje imituoja lytinį aktą, taip pat iš turtingų vyrų „čiulpia“ pinigus...*

Iš žalingų įpročių du kartus minima priklausomybė narkotikams.

Veiklos aspektas

Kaip rodo tekstynas, rusės mėgsta įvairius darbus. Santykinai jų veiklą ir pomėgius galima suskirstyti į tris grupes: darbas, kūryba ir sportas. Anot tekstyno, daugiausia rusės užsiima moksline veikla. Taip pat daug jų dirba medicinos srityje. Dalis rusių atlieka pedagoginį darbą, dirba grožio industrijoje, užsiima visuomenine veikla, tarnauja kariuomenėje, dirba kitus darbus, pvz.:

- (58) *Trečiajame šio amžiaus ketvirtyje rusų psichologė M. Kozlova, tyrusi ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbos raidą, nustatė, kad rankų ir pirštų judesiai skatina vaikų kalbos plėtoją.*
- (59) *Iki šiol į kosmosą skrido 28 moterys: 22 amerikietės, 3 rusės, kanadietė, anglė ir japonė.*

Rusės, anot DLKT, taip pat yra labai muzikalios ir kūrybingos, mėgsta šokti. Labiausiai, kaip rodo tekstyno medžiaga, rusės mėgsta šokti baletą, dainuoti ir kurti, taip pat vaidinti ir tapyti, pvz.:

- (60) *Ala Pugačiova Lietuvoje vis dar beprotiškai mylima. Penkių tūkstančių rusų dainininkės gerbėjų, sekmadienį susirinkusių į jos pasirodymą Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose, neišgąsdino net 240 litų siekiančios bilietų kainos.*
- (61) *Paskutinė ką tik perskaityta ir užversta knyga yra rusų autorės Aleksandros Marininos detektyvas.*
- (62) *Spektaklyje vaidina Piotro Fomenkos auklėtinė ir viena ryškiausių jaunų rusų aktorių Polina Agurejeva.*

Tačiau tekстыne daugiausia kalbama apie ruses sportininkes – rasta net 212 sakinių. Dažniausiai šie sakiniai pasakoja apie rusių sportininkių aukštus pasiekimus, rekordus (63), pergales pasaulio, Europos čempionatuose, olimpiadose (64). Minimios ir nesėkmės (65). Kaip rodo DLKT, rusės pasižymėjusios įvairiose sporto šakose: dažniausiai minimas krepšinis, antroje vietoje yra slidinėjimas ir dailusis čiuožimas, trečioje – tenisas, bėgimas ir dviračių lenktynės.

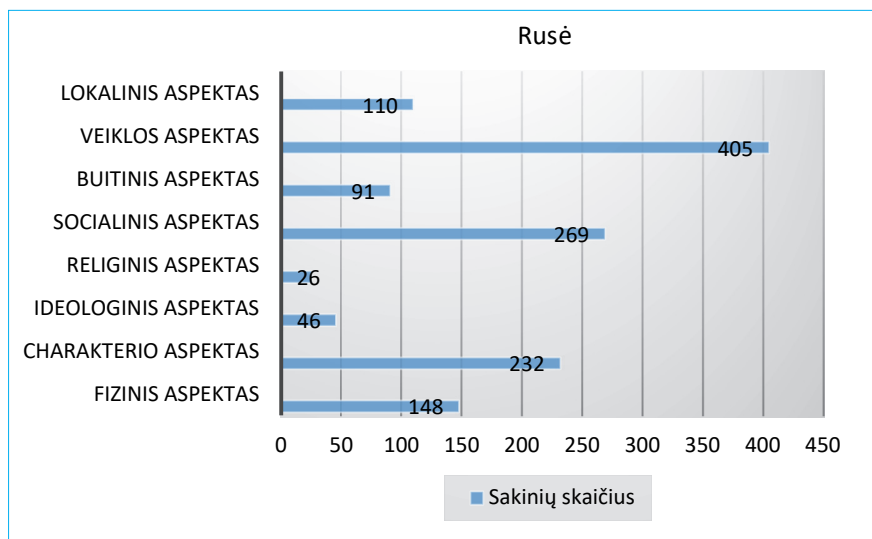
- (63) *Tai – naujas pasaulio rekordas, kurį Rusijos atletė, dukart olimpinė čempionė pagerino jau 24 kartą. Nors nė viena varžovė rusei nesugebėjo pasipriešinti – antrą vietą užėmusi amerikietė atsiliko 20 centimetrų, tačiau pasaulio rekordininkė ir rungties favoritė sakė, kad jai nebuvo lengva.*
- (64) *Galingai nusiyrusios į priekį dvi rusės varžovėms paliko tik vilį bronzai. 4 km jos laikėsi greta, tačiau paskui 36 metų L. Lazutina neištvėrė penkeriais metais jaunesnės O. Danilovos spartos. Pelniusi sidabrą L. Lazutina praturtino savo olimpinių medalių kolekciją tiki devynių.*
- (65) *Slidus kelias, ypač posūkiuose, „atsijojo“ dviratininkes. Iš distancijos pasitraukė net 15 dviratininkių iš 58. Nesėkmė ištiko ir ruses S. Bubnenkovą bei S. Samochvalovą, kurios pretendavo laimėti medalius. Jos krito ir nebaigė lenktynių.*

Lokalinis aspektas

Rusės yra plačiai pasklidusios po visą pasaulį: gimsta, gyvena, dėsto, moko, išteka, keliauja (pvz., Anglijoje (20), Vokietijoje (27), Prancūzijoje (46), Latvijoje (56)). Tekstyne daugiausia minimos rusės, gyvenančios Rusijoje (19, 57). Daug dėmesio sulaukia ir rusės, gyvenančios ar apsilankančios Lietuvoje (40, 45, 47).

Apibendrinimas

Išnagrinėjus 1 327 DLKT grožinės ir negrožinės literatūros bei publicistikos tekstų sakinius paaiškėjo, kad rusų moters vaizdinys DLKT aprašomas visapusiškai, apie rusas pasakojama įvairiais aspektais (žr.: 1 lent.)

1 lentelė. Pavyzdžių pasiskirstymas pagal aspektus

Apie rusių išvaizdą plačiai nekalbama, tačiau nustatyta, kad jos neturi jokių išskirtinių bruožų. Rusių charakterio bruožus, prigimtį, elgesį, jausmus aprašo 232 tekstyno sakiniai, todėl galima suprasti, kokios teigiamos ir neigiamos savybės būdingos rusėms. DLKT daug kalbama apie rusų moterų veiklą (405 sakiniai), parodoma, kuo jos užsiima. Taip pat gausiai iliustruojamas jų statusas visuomenėje, pasakojama apie rusių bendradarbiavimą įvairiose srityse ir jų pripažinimą bei vertinimą (269 sakiniai). Iš DLKT pavyzdžių matyti, kad būna rusių, kurios mažiau paiso dorovės normų, gali nusikalsti. Dalis tekstyno sakinių atskleidžia rusių vertybių skalę, parodo, kad jos sunkiai dirba, dažnai pavaduoja vyrus, tačiau neretai yra skriaudžiamos. Sužinome ir tai, kad rusės yra religingos; jos gyvena daugelyje šalių.

Išnagrinėjus medžiagą paaiškėjo, kad rusės DLKT vaizduojamos labiau teigiamai, rasta labai mažai neigiamų atsiliepimų. Tekstyne dažniausiai jos pristatomos kaip sportininkės (krepšininkės, slidininkės, čiuožėjos, tenisininkės, bėgikės, dviratininkės), kaip kitus mokantis ir gydantis asmuo (mokslininkės, mokytojos, gydytojos), kaip asmuo, kuriantis ir perteikiantis meną (balerinos, rašytojos, dainininkės, aktorės), kaip geraširdės, malonios, nuoširdžios, rūpestingos, stiprios moterys.

Literatūra

ABRAMOWICZ, M., BARTMIŃSKI, J., CHLEBDA, W., 2009. Językowo-kulturowy obraz świata Słowian na tle porównawczym. Założenia programu „A“, *Etnolingwistyka*, 21. 341–342.

ANGLICKIENĖ, L., 2006. *Kitataučių įvaizdis lietuvių folklore*. Vilnius: Versus aureus.

AUŠKALNIENĖ, L., 2006. Etninis nepakantumas Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje: komentarai internete, *Etniškumo studijos*, 1. 45–58.

AVIDONIENĖ, A., BISTRICKAS, R., 1991. Nacionaliniai stereotipai Vilnijos krašte ir grupinis favoritizmas, *Psichologija*, 11. 5–19.

BARTMIŃSKI, J., 2020. Kultūrinė lingvistika: teorinės prielaidos ir metodai. Darbo definicijos slavų ir jų kaimynų aksiologiniame leksikone (LASiS) pavyzdys. In RUTKOVSKA, K., NIEBRZEGOWSKA-BARTMIŃSKA, S. (sud.). *Vertybės lietuvių ir lenkų kalbų pasaulėvaizdyje 1*. Vilnius, Liublinas: Vilniaus universiteto leidykla, 24–45.

BERESNEVIČIŪTĖ, V., FRĖJUTĖ-RAKAUSKIENĖ, M., 2006. Etninė tematika ir nepakantumas Lietuvos žiniasklaidoje: dienraščių analizė, *Etniškumo studijos*, 1. 19–44.

BERESNEVIČIŪTĖ, V., NAUSĖDIENĖ, I., 1999. Trys Lietuvos dienraščiai („Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Lietuvos aidas“) apie tautines mažumas Lietuvoje, *Sociologija, mintis ir veiksmas*, 3(1). 67–78. <https://doi.org/10.15388/SocMintVei.1999.1.6847>

CIDZIKAITĖ, D., 2007. „Kitas“ lietuvių prozoje. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

GRITĖNIENĖ, A., 2022. Rusas. In VAIČIULYTĖ-SEMĖNIENĖ, L., ČIŽIK-PROKAŠEVA, V., GRITĖNIENĖ, A., LIUTKEVIČIENĖ, D., GAIDIENĖ, A. *Lietuvio kaimynai: draugai ar priešai? Kalbinė vaizdinių analizė*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 418–518.

GUDAVIČIUS, A., 2011. Reikšmė – sąvoka – konceptas ir prasmė, *Res humanitariae*, 10. 108–119.

MADSEN, G., 2006. Kaip lietuviai komentuoja straipsnius tautine tematika? Išvalgos iš interneto komentarų, *Etniškumo studijos*, 1. 59–66.

NIEBRZEGOWSKA-BARTMIŃSKA, S., 2020. Apie kultūrinių konceptų eksplikaciją. In RUTKOVSKA, K., NIEBRZEGOWSKA-BARTMIŃSKA, S. (sud.). *Vertybės lietuvių ir lenkų kalbų pasaulėvaizdyje 1*. Vilnius, Liublinas: Vilniaus universiteto leidykla, 46–69.

PAPAUŘELYTĖ-KLOVIENĖ, S., 2010. Kaimyninių tautų atstovai ir jų nacionalinio charakterio specifika lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje, *Lietuvių kalba*, 4. 1–8. <https://doi.org/10.15388/LK.2010.22855>

PETRUŠAUSKAITĖ, V., 2013. Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita 2013 metais, *Etniškumo studijos*, 1–2. 180–191.

RYŽAKOVA, S., ZAVJALOVA, M., 2004. Lietuvių ir rusų požiūris vienu į kitus: kai kurie etnopsicholingvistinio tyrinėjimo rezultatai, *Liaudies kultūra*, 2(95). 17–27.

RUTKOVSKA, K., SMETONA, M., SMETONIENĖ, I., 2017. *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Akademine leidyba.

SENAITYTĖ, D., 2004. Etninių stereotipų kaita: tautybės studentų akimis, *Tiltai*, 4(29). 123–129. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.12259/39927>

TRINKŪNIENĖ, I., 2000. Lietuvių miestiečių tautinės ir etninės savimonės raiška. In KASATKINA, N., KUZMICKAITĖ, L. (sud.). *Etniškumo studijos: teoriniai samprotavimai ir empiriniai tyrimai*. Vilnius: Eugrimo leidykla, 64–75.

VAIČIULYTĖ-SEMĖNIENĖ, L., ČIŽIK-PROKAŠEVA, V., GRITĖNIENĖ, A., LIUTKEVIČIENĖ, D., GAIDIENĖ, A., 2022. *Lietuvio kaimynai: draugai ar priešai? Kalbinė vaizdinių analizė*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

VYŠNIAUSKAS, V., BALTRUŠAITYTĖ, G., 2015. Baigiamųjų klasių moksleivių požiūris į lenkus ir lietuvių-lenkų santykius, *Kultūra ir visuomenė*, 6(1). 91–106. <http://dx.doi.org/10.7220/2335-8777.6.1.6>